

Söz manysyn tırer bolsaň

Category: Kitapcy, Sözler, Türkmen dili

написано kitapcy | 22 января, 2025

Söz manysyn tırer bolsaň

«SÖZ MANYSYN TıRER BOLSAŇ»

■ Sözler, adalgalar, aýtgylar.

● Goşar-goşa gary: Eliň tirsekden tä barmaklara çenli aralygına gary sũňki diýilýär. Şol sũňk iki şaha görnüşde bolansaň "goşa-gary" ýagny, assimilleşip Goşar sözi emele gelipdir.

Gary hakynda aýtgy mysal getirmeli bolsak; -Garyňa daýan, Garyňy ýassanyp ýatma.

● Ýolbars- bu haýwanyň kellesiniň daş töweregini ösgün "Ýallar" gurşansoň oňa sypatyndan at goýup, Ýallybars-Ýolbars adyny alypdyr.

● Tokly-tok, tuk- ýũň diýmek -ly- artdyryjy goşulma. Ýagny baganadan saýlanan Tokly- ýũňli.

Tok-yň ýũň sözünü aňladýan nakyl;

-Aç goýun tokuny iýer.

● Kyýat- bu dag goçlarynyň serdary. Öňüni çekiji manydadyr.

Nakyl: Sürüde Kyýat bolsa böri aç galar.

Predohranitel- pida çöpi ýa-da pida çöp.

● Çoňnar- bu adam ady bolyp, iki sözden düzülipdir. Meselem:

Çoň-garry. Çoňnar- Çoň – är. Bu at garry adamlarň hormatyna dakylýan "Atagarry" ady bilen manydaşdyr.

Şeýle hem çöňne, gözüm çöňnerdi, Ýa-da "Çöňürtek" töňne, garry töňne diýip tirkelip hem aýdylýar.

Gyrgyzlarda bolsa Çoňgyz sözi – garry gyz manysyna gelýändir.

● Çeltek- tüwi.

Şalynyň çogdam başyna çeltek diýilýär.

Türkmenler yrym edip çeltek ýaly köpelsin diýip ogullaryna at dakýarlar.

Çeltekler diýlip tire-taýpalar hem bar.

Çeltek hasaby.

Soltan Sanjar hezretleri zamanynda astrologiýany oňat bilýän Çeltek atly alym bolupdyr. Oba hojalygynda ekerançylykda zerur bolan ýyldyz hasaplamalary düzen bu alyma uly hormat goýup, ylmyndan peýdalanypdyrlar.

Häzirki günlerde Çeltegiň nesilleri Mary welaýatynda we beýleki künjeklerde ýaşaýarlar.

● Puhan- adam atlarynda duş gelýär.

Şalynyň samanyna puhan diýilýär.

Puhan oturymly ýerlerde ýaşalýan öýleriň üçegine goýlupdyr. Ol suw geçirmeýän serişde hökmünde, zeý geçirmeýän düşek we ýere dökün görnüşinde ulanylan çig maldyr.

Tebipçilikde hem ulanupdyrlar.

● Çille. Çille-bu pars dilinden geçen söz. Çil- 40 sany aňladýar. Emma türkmen dilinde hem çille sözi bar. Mysal;

Çillesiz gurulan ýaýa sataşdym.(Magtymguly)

Ýaýyn kirişine çillediýilýär.

Aýtgy:

Ýaý egri-de bolsa çillesi dogrydyr.

Manysy: Ynsanyň aýyplaryndan bedeni ýaý ýaly egrelenem bolsa ýüregi Hudaýa dogrydyr. Kiriş ok ýaly göni bolansoň meňzedilipdir. Toba etmek dogrulanmakdyr.

Taýýarlan: Aşyr SALYH OGLY.

Türkmen dili